

školská četba

Karel Čapek

**POVÍDKY
Z DRUHÉ KAPSY**

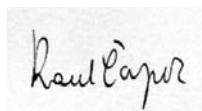
Povídky z druhé kapsy (1929) – soubor povídek s detektivní zápletkou, obsahující témata z černé kroniky. Zdánlivě neřešitelné záhady jsou tu často logicky vysvětleny, ale nenaznačeno, na čí straně je zlo, což je výsledek autorova vyznávání filozofie relativismu. Povídkám je vlastní živý hovorový styl, srozumitelnost, zaměření na detail. Příběhy propojuje postava komisaře Mejzlika či vypravěče.

KAREL ČAPEK (1890–1938) – prozaik, dramatik, žurnalista, překladatel, kritik a filozof, důsledný demokrat a humanista. Narodil se v Malých Svatoňovicích, dětství prožil v Úpici v Podkrkonoší. Studoval filozofii. V jeho vile se v pátek scházeli tzv. „pátečníci“, přátelé z kulturní a politické sféry, a diskutovali o politice, kultuře, událostech. Čapek měl zálibu v cestování, v práci na zahradě. Jeho literární práce se vyznačují bravurním zacházením s jazykem. Dílo je značně rozsáhlé a zahrnuje jak dramata (*Loupežník, R.U.R., Ze života hmyzu, Věc Makropulos, Bílá nemoc, Matka*), romány (*Továrna na absolutno, Krakatit, Hordubal, Povětroň, Obyčejný život* aj.), povídky (*Boží muka, Trapné povídky, Povídky z jedné kapsy, Povídky z druhé kapsy*), tak cestopisné prózy, překlady, fejetony, stati, tvorbu pro děti či společné práce s bratrem Josefem.

Přínos:

– autor světové úrovně, 1938 navržen na Nobelovu cenu – stylistické mistrovství – myšlenková žávažnost výpovědi – vytříbený jazyk – tvůrce sloupku, krátkého textu v pravém sloupci první strany novin – přispěl k rozvoji fejetonu, causerie

Karel Čapek
POVÍDKY Z DRUHÉ KAPSY

A rectangular box containing a handwritten signature in black ink that reads "Karel Čapek".

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla, a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout z portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umístování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takového sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

© Carpe diem, 2012

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic

ISBN 978-80-87631-11-9 (PDF)

ISBN 978-80-87631-10-2 (MOBI)

ISBN 978-80-87631-09-6 (ePUB)

OBSAH

Ukradený kaktus.....	6
Povídka starého kriminálního.....	12
Zmizení pana Hirsche.....	17
Čintamani a ptáci.....	22
Příběh o kasaři a žháři.....	30
Ukradená vražda.....	36
Případ s dítětem.....	42
Grófkina.....	49
Historie dirigenta Kaliny.....	54
Smrt barona Gandary.....	59
Příběhy sňatkového podvodníka.....	63
Balada o Juraji Čupovi.....	69
Povídka o ztracené noze.....	74
Závrať.....	79
Ušní zpověď.....	84
O lyrickém zloději.....	88
Soud pana Havleny.....	94
Jehla.....	99
Telegram.....	103
Muž, který nemohl spát.....	108
Sbírka známek.....	113
Obyčejná vražda.....	118
Porotce.....	122
Poslední věci člověka.....	127

UKRADENÝ KAKTUS

„Tak já vám povím,“ pravil pan Kubát, „co se mně letos v létě stalo.“

Byl jsem na letním bytě, jak už ty letní byty jsou: bez vody, bez lesa, bez ryb, vůbec beze všeho; ale zato je tam silně zastoupena lidová strana, okrašlovací spolek s čilým jednatelem, perletářský průmysl a poštovní úřad se starou a nosatou poštmistrovou; zkrátka je to tak jako všude jinde. Tedy když jsem se tam asi čtrnáct dní oddával blahodárným a hygienickým účinkům takové té ničím nerušené nudy, začal jsem věřit, že mne mají místní klepny a vůbec veřejné mínění nějak v prádle. A protože mé dopisy mně docházely nápadně dobře zalepené, až se celá obálka na rubu zrovna leskla arabskou gumou, řekl jsem si: Aha, někdo otvírá mou poštu; hrom do té poštmistrovské báby! To víte, tihle pošťáci prý dovedou rozlepit každou obálku. Počkej, řekl jsem si; a už jsem seděl a začal jsem svým nejúhlednějším písmem psát: Ty strašidlo poštmistrovské, ty nosatá fuchtle, ty kometo, ty treperendo zvědavá, ty zmi-je, ty rašple, ty ježibabo a tak dále, s úctou veškerou Jan Kubát. Poslouchejte, tahle čeština je bohatá a přesná řeč; jedním dechem jsem na ten papír vysypal čtyřiatřicet výrazů, kterých může přímý a počestný muž užít vůči každé dámě, aniž by se stal osobním nebo dotěrným; pak jsem to spokojeně zalepil, napsal jsem na obálku svou vlastní adresu a jel jsem do nejbližšího města dát to do schránky. Den nato běžím na poštu a strčím s nejlíbeznějším úsměvem hlavu do okénka. Paní poštmistrová, povídám, není tady pro mne nějaký dopis? – Já vás budu žalovat, vy ničemo, zsršela na mne paní poštmistrová s tím nejstrašnějším pohledem, který jsem kdy viděl. – Ale paní poštmistrová, povídám jí soucitně, snad jste nečetla něco nepřijemného? A pak jsem raději ujel.“

„To nic není,“ pravil kriticky pan Holan, vrchní zahradník Holbenovy zahrady. „Tahleta lest byla příliš jednoduchá. Já bych vám mohl povídat, jak jsem nalíčil na toho zloděje kaktusů. To víte, starý pan Holben je náramný kaktusář, a jeho sbírka kaktusů, já nelžu, může mít cenu tři sta tisíc, když nepočítám unikáty. Na to si starý pán potrpí, aby ta sbírka byla veřejně přístupná. Holane, říká, to je

ušlechtilá záliba, to se má v lidech živit. Ale já si zas myslím, když nějaký malý kaktusář vidí, řekněme, takového zlatého Grusona za dvanáct stovek, tak ho jen zbytečně bolí srdce, že ho nemá. Ale když to starý pán chce, nu dobrá. Ale tuhle vloni jsme začali pozorovat, že se nám ztrácejí kaktusy; a to ne nějaké ty na oko, co kdekdo chce mít, ale zrovna takové ty speciality; jednou to byl Echinocactus Wislizenii, podruhé Graessnerii, pak jedna Wittia, import přímo z Kostariky, pak jedna species nova*, kterou poslal Frič, potom jeden Melocactus Leopoldii, unikát, který nikdo v Evropě neviděl už přes padesát let, a nakonec Pilocereus fimbriatus ze San Dominga, první kus, který kdy přišel do Evropy. Poslouchejte, ten zloděj musel být nějaký znalec! – To nemáte ponětí; jak starý pán zuřil. Pane Holbene, říkám mu, jednoduše své skleníky zavřete, a bude po ptákách. – A to zas ne, křičel starý pán, taková ušlechtilá záliba je pro všechny; musíte mně chytit toho prašivku zloděje; vyhod'te hlídače, najměte nové, alarmujte policii a takové ty krámy. To je těžká věc; když máme třicet šest tisíc hrníčků, nemůžeme postavit ke každému jednoho hlídače. Tak jsem aspoň najal dva revírní inspektory od policie na penzi, aby dávali pozor; a zrovna tehdy se nám ztratil ten Pilocereus fimbriatus a zbyl nám po něm jenom důlek v písku. Teda to jsem se dožral a začal jsem pást sám po tom zloději kaktusů.

Abyste věděli, tihle praví kaktusáři, to je něco jako sekta dervišů; já myslím, že jim místo fousů rostou ostny a glochidy, tak jsou do toho zažraní. U nás máme dvě takové sekty: Spolek kaktusářů a Sdružení kaktusářů; čím se od sebe liší, to nevím, – myslím, že jedni věří, že kaktusy mají nesmrtelnou duši, kdežto druzí jim přinášejí krvavé oběti; ale zkrátka ty dvě sekty se navzájem nenávidí a pronásledují se ohněm a mečem na zemi i v povětří. Teda jsem si zašel k předsedům těch dvou sekt a ve vší důvěrnosti jsem se jich zeptal, nemají-li nějaké zdání, kdo by – třeba z té druhé sekty – ty Holbenovy kaktusy mohl ukrást. Když jsem jim řekl, které vzácné kaktusy se nám ztratily, prohlásili s největší určitostí, že teda je nemohl ukrást žádný člen té nepřátelské sekty, protože tam jsou jenom takoví svrabaři, hudlaři a nezasvěcenci, kteří nemají ani ponětí, co je to takový Wislizen nebo Graessner, neřkuli Pilocereus fimbriatus; a co se týče jejich vlastních členů, že ručí za jejich poctivost a ušlechtilost; že

*) *species nova* – nový druh

ti nejsou schopni něco ukrást, ovšem krom nějakého toho kaktusu; ale kdyby někdo z nich takového Wislizeny měl, že by ho jistě ukázal těm ostatním k uctívání a náboženským orgiím; ale o tom jim, předsedům, není nic známo. Načež oba ti ctihodní páni mně řekli, že kromě těchto dvou veřejně uznaných nebo trpěných sekt jsou ještě divocí kaktusáři, a ti prý jsou ze všech nejhorší; to jsou ti, kteří se pro svou narušivost nemohli snést s těmi umírněnými sektami nebo vůbec holdují různým bludům a násilnostem. A tihle divocí kaktusáři prý jsou schopni všeho.

Když jsem tedy u těch dvou pánů nepochodil, vylezl jsem na takový pěkný javor v našem parku a přemýšlel jsem. Já vám říkám, nejlíp se přemýšlí v koruně stromu; tam je člověk tak jaksi odpoután, trochu se to s ním houpe a přitom se díváte na všechno z vyššího stanoviska; já myslím, tihle filozofové by měli žít na stromech jako žluvy. A na tom javoru jsem si vymyslel takový plán. Nejdřív jsem si oběhl své známé zahradníky a povídám: Mládenci, nehnijou vám nějaké kaktusy? Starý pan Holben by je potřeboval na ty své pokusy. – Takhle jsem sehnal pár set marodů a přes noc jsem je nastrkal do Holbenovy sbírky. Dva dny jsem byl zticha, a třetího dne jsem dal do všech novin tuhle zprávu:

Holbenovy světoznámé sbírky ohroženy!

Jak se dovídáme, byla velká část jedinečných Holbenových skleníků zachváčena novou a dosud neznámou chorobou, zavlečenou nejspíše z Bolívie. Nemoc napadá zejména kaktusy, probíhá po nějaký čas latentně a pak se projevuje jako hniloba kořenů, krčku i těla. Jelikož se zdá, že tato choroba je velmi nakažlivá a rychle se šíří dosud nezjištěnými mikrosporami, byly Holbenovy sbírky zavřeny.

Asi za deset dní – po těch deset dní jsme se museli skrývat, aby nás kaktusáři neroztrhali samými dotazy – jsem poslal novinám druhou zprávu:

Podarí se zachránit Holbenovy sbírky?

Jak se dovídáme, určil profesor Mackenzie v Kew chorobu, jež vypukla ve světoznámých Holbenových sbírkách, jako zvláštní tropickou plíseň (*Malacorrhiza paraguayensis* Wild.) a doporučil postříkovati zachváčené exempláře tinkturou

Harvard-Lotsenovou. Dosavadní pokusy s tímto lékem, které se nyní ve velkém měřítku provádějí v Holbenových sbírkách, jsou velmi úspěšné. Harvard-Lotsenův roztok lze dostat i u nás v tom a tom závodě.

Když tohle vyšlo, seděl už jeden tajný v tom závodě a já jsem se uvelebil u telefonu. Za dvě hodiny mně telefonoval ten tajný: Tak pane Holan, už ho tu máme. – Za deset minut jsem držel za límec takového malého človíčka a třepal jsem jím.

Ale pane, protestoval ten človíček, co se mnou třepete? Já sem jdu jenom koupit tu známou Harvard-Lotsenovou tinkturu –

Já vím, povídám mu, jenže ona žádná není, tak jako není žádná nová nemoc; ale vy jste nám chodil krást kaktusy do Holbenovy sbírky, vy čerchmantský taškáři!

Zaplat'pánbůh, vyhrkl ten človíček, tak ona žádná taková nemoc není? A já jsem deset nocí nespal strachem, že ji dostanou mé ostatní kaktusy!

Tak jsem ho za límec vynesl do auta a jel jsem s ním a s tím tajným do jeho kvartýru. Poslouchejte, takovou sbírku jsem ještě neviděl; ten človíček měl jediný kumbálek v podkroví ve Vysočanech; no, asi třikrát čtyři metry, v koutě na zemi deku, stoleček a židli, a to ostatní byly samé kaktusy; ale jaké exempláře a v jakém pořádku, to teda aby člověk pohledal.

Tak kterépak kousky vám ukradl, povídá ten tajný; a já jsem koukal na toho taškáře, jak se třese a polyká slzy. Poslouchejte, řekl jsem tajnému, ono to nemá takovou cenu, jak jsme mysleli; řekněte na direkci, že ten pán toho odnesl za padesát korun a že si to s ním vyřídím sám.

Když tajný odešel, povídám: Tak přítelíčku, nejdřív mně spakujte všechno, co jste si od nás odnesl. – Ten človíček vám mrkal, protože měl slzy na krajíčku, a šeptá: Prosím vás, pane, nemohl bych si to raději odsedět?

Nic, křičím na něj, nejdříve musíte vrátit, co jste nám nakradl. – Tak on vám začal vybírat jeden hrnček po druhém a dával je na stranu; bylo jich asi osmdesát, – my jsme neměli ani ponětí, že nám toho tolik chybělo; ale nejspíš to odnášel už po dlouhá léta. Pro jistotu jsem se na něho rozkřikl: Co, tohle že je všechno?

Tu mu vyhrkly slzy; vybral ještě jeden běloučký De Laitii a jeden corniger, dal je k těm ostatním a vzlykal: Pane, na mou duši, víc už jich od vás nemám.

To se ještě ukáže, hromoval jsem, ale teď mně řekněte, jak jste je od nás mohl odnášet.

To bylo tak, breptal a přitom mu takhle skákal rozčilením ohryzek. Já... já jsem si totiž vzal na sebe ty šaty...

Jaké šaty? křičím já. Tu se vám začervenal samými rozpaky a koktal: Prosim, ženské šaty.

Človíčku, divím se, a proč zrovna ženské šaty?

Protože, zajíkal se on, prosím, takové obstarožní ženské si nikdo pořádně nevšímne, a pak – dodával skoro vítězně – to přece dá rozum, že nikdo nebude z něčeho takového podezřívát ženskou! Pane, ženské mají všechny možné vášně, ale jakživ si nedělají sbírky! Viděl jste už někdy ženskou, která by měla sbírku známek nebo brouků nebo inkunábulí nebo takových věcí? Nikdy, pane! Ženské nemají tu důkladnost a – a – takovou tu náruživost. Ženské jsou tak děsně střízlivé, pane! Víte, to je ten největší rozdíl mezi námi a jimi: že jen my si děláme sbírky. Já si tak myslíte, že vesmír je jenom sbírka hvězd; on je nějaký mužský bůh, a ten si dělá sbírku světů: proto jich je tak strašně mnoho. Hergot, kdybych já měl tolik místa a prostředků jako on! Víte, že si vymyslím nové kaktusy? A v noci se mi o nich zdá; třeba takový kaktus, který má zlaté vlasy a hořcově modré květy – já ho nazval *Cephalocereus nympha aurea* Racek – já se totiž jmenuju Ráček, račte vědět; nebo *Mamillaria colubrina* Racek; nebo *Astrophytum caespitosum* Racek; pane, tady jsou takové zázračné možnosti! Kdybyste věděl

Pochejte, přerušil jsem ho; a v čem jste ty kaktusy odnášel?

Prosim za Hadry, řekl stydlivě. Ono vám to tak krásně píchá.

Poslouchejte, já už jsem neměl to srdce ty kaktusy tnu vzít. Víte co, řekl jsem mu, já vás dovezu k starému panu Holbenovi a ten už vám utrhne obě uši. – Lidi, to vám bylo, když se ti dva sčuchli! Celou noc zůstali ve skleníku, než obešli těch šestatřicet tisíc hrněčků. Holane, řekl mně starý pán, to je první člověk, který dovede ocenit kaktusy. A než uběhl měsíc, starý pan Holben s pláčem a žehnáním vypravil toho Ráčka do Mexika, aby tam sbíral kaktusy; oba svato-

svatě věřili, že tam někde roste *Cephalocereus nympha aurea* Ráček. Do roka jsme pak dostali takovou divnou zvěst, že pan Ráček tam zahynul krásnou a mučednickou smrtí. Přišel tam nějakým Indiánům na jejich posvátný kaktus Čikulí, který je, abyste věděli, vlastní bratr Boha Otce, a buď se mu nepoklonil, nebo jej dokonce ukradl; zkrátka milí Indiáni pana Ráčka svázali a posadili ho na *Echinocactus visnaga* Hooker, který je veliký jako slon a posetý ostny dlouhými jako ruské bajonety, následkem čehož náš krajan, odevzdán ve svůj osud, vypustil duši. Tak to je konec zloděje kaktusů.“

POVÍDKA STARÉHO KRIMINÁLNÍKA

„To nic není,“ řekl pan Jandera, spisovatel. „Honit zloděje, to známe; ale zvláštní je, když zloděj hledá, koho vlastně okradl. Abyste věděli, to se stalo mně. Tak tuhle jsem napsal povídku a dal jsem ji do tisku; a když jsem ji četl vytištěnou, obošlo mě takové nepříjemné tušení. Člověče, řekl jsem si, něco podobného jsem už někdy někde četl. Hrom aby do toho, komupak jsem tuhle látku ukradl? – Tři dny jsem chodil jako vrtohlavá ovce, a ne a ne na to přijít, od koho jsem si tu látku, jak se říká, vypůjčil. Konečně jsem potkal kamaráda a povídám mu: Člověče, tak se mně všechno zdá, že ta má poslední povídka je od někoho kradená. – To jsem přece poznal na první pohled, řekl kamarád, tos ukradl z Čechova. – Tu se mně zrovna ulevilo, a když jsem potom mluvil s jedním kritikem, říkám mu: Pane, to byste nevěřil, někdy člověk udělá plagiát a ani o tom neví; například má poslední povídka byla kradená. – Já vím, povídá ten kritik, ta je z Maupassanta. – Tak jsem si obešel všechny své dobré přátele; poslouchejte, jak se jednou člověk octne na šikmé dráze zločinu, tak neví, kdy přestat; představte si, tu jedinou povídku jsem ukradl ještě z Gottfrieda Kellera, Dickense, d'Annunzia, Tisíce a jedné noci, Charles Louis Philippa, Hamsuna, Storma, Hardyho, Andrejeva, Bandinelliho, Roseggera, Reymonta a celé řady jiných. Z toho je vidět, jak člověk zapadá do zla hloub a hloub.“

„To nic není,“ pravil odchrchlávaje pan Bobek, starý kriminálník. „To mě upomíná na jeden případ, kdy měli vraha, ale nemohli k němu najít žádnou vraždu. Totiž abyste si nemysleli, to se nestalo mně; ale já jsem půl roku bydlel v tom samém kriminále, kde předtím seděl ten vrah. To bylo v Palermu,“ vysvětloval pan Bobek a skromně dodával: „Já tam byl jenom skrz nějaký kufr, který mně přišel do rukou na lodi, co jezdí z Neapole. Ten případ s tím vrahem mně vypravoval vrchní dozorce z toho domu; já jsem ho totiž učil hrát francefús, křížový mariáš a boží požehnání, taky zvané gotýsek; on to byl totiž moc pobožný člověk, ten dozorce.“

Teda jednou v noci viděli poldové – oni v Itálii vždycky chodí po dvou – jak po via Butera, co vede k tomu smradlavému přístavu, ze vši síly pádí jeden člověk. Tak ho čapli, a porco dio, on má v ruce

zkrvavenou dýku. To se rozumí, dovedli ho na policii, a teď, chlapče, řekni, kohos to zapích. Ten mládenec se dal do breku a povídá: Zavraždil jsem člověka, ale víc vám neřeknu; kdybych řekl víc, byli by nešťastní ještě jiní lidé. A taky z něho víc nedostali.

To se ví, hned se začalo pátrat po nějaké mrtvole, ale žádná se nenašla. Tak nařídili prohlídku všech drahých zemřelých, kteří byli v tu dobu hlášeni jako nebožtíci; ale všichni, jak se ukázalo, zemřeli křesťansky na malárii a takové věci. Tu teda se znovu pustili do toho mládence. Udal, že se jmenuje Marco Biagio z Castrogiovanni a je truhlářský tovaryš; dále udal, že zasadil asi dvacet ran křesťanskému člověku a zabil ho; ale komu to udělal, že nepoví, aby nepřivedl do neštěstí ještě jiné lidi. A dost. Jinak jen volal na sebe boží trest a tloukl hlavou do země. Takovou lítost, říkal ten dozorce, jakživ nikdo neviděl.

To víte, tihle poldové nevěří člověku ani slovo; oni si řekli; že ten Marco třeba nikoho nezabil a jen tak lže. Tak poslali tu dýku na univerzitu, a tam řekli, že ta krev na té čepeli je z člověka a že to muselo propíchnout srdce. Prosím vás, já nevím, jak se to tak může poznat. No jo, ale co teď měli dělat: vraha měli, ale vraždu ne; a to přece nejde, postavit člověka před soud pro neznámou vraždu; víte, to musí být *corpus delicti*. Zatím se ten Marco pořád jenom modlil a brečel a prosil, aby už ho dali na soud, aby odpykal svůj smrtelný hřích. Ty porto, řekli mu, když chceš, aby tě mohla spravedlnost odsoudit, tak se musíš přiznat, koho jsi zabil; my tě nemůžeme jen tak pověsit; aspoň nám, ty zatracený mezku, jmenuj nějaké svědky. – Já sám jsem svědek, křičel ten Marco, a já odpřisáhnu, že jsem zavraždil člověka! – Tedy takhle to bylo.

Ten dozorce mně říkal, že on ten Marco byl takový hezký a hodný člověk; jakživi tam neměli takového hodného vraha. Čist neu-měl, ale bibli měl pořád v ruce, třeba obráceně, a brečel do ní. Tak mu poslali takového dobráka pátera, aby ho duchovně posílil a přitom šikovně vyzpovídal, co a jak s tou vraždou. Ten páter vám chodil od toho Marca a otíral si oči; říkal, že jestli si to ten Marco ještě nějak nezkazí, tak jistě dojde veliké milosti; a že to je duše žíznící po spravedlnosti. Ale krom těch řečí a slz z něho ten páter taky víc nic nedostal. Ať mě pověsí, a basta, říkal ten Marco, abych už měl